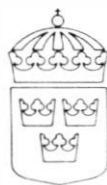

Motion till riksdagen

1986/87:L801

Anders Björck (m)

Översyn av reglerna om sakrättsligt skydd mot
säljarens borgenärer

Mot.
1986/87
L801-803

Sakrättsliga regler bestämmer bl. a. lösningen av rättsliga konflikter mellan en avtalspart på ena sidan och utanför avtalet stående intressenter på den andra. Nyligen har riksdagen stiftat lag i en sådan sakrättslig fråga, nämligen lösningen av konflikten mellan den som i god tro förvärvat en sak och sakens ursprungliga ägare (prop. 1985/86:123. LU 1986/87:4).

Ett annat sakrättsligt spörsmål, som hittills i stort har utvecklats genom domstolspraxis, rör förhållandet mellan en köpare och säljarens borgenärer. Här råder i svensk rätt det s. k. traditionskravet. Detta innebär, att köparen gör bäst i att ta med sig varan från säljaren, så att den kommer ur dennes faktiska besittning. Lämnas saken kvar, kan köparen riskera att det förvärvade tas i anspråk av säljarens fordringsägare, om konkurs eller utmätning inträffar.

Som exempel kan nämnas följande situation. En villaägare går till en elfirma för att köpa ett nytt kylskåp. Han väljer ut en passande modell och betalar priset. Köparen tänker samtidigt göra vissa upprustningsarbeten i sitt kök och ber därför säljaren att kylskåpet skall levereras först om tio dagar. Säljaren har inget att invända mot det och lovar att skicka över kylskåpet på överenskommen dag. I mellantiden går säljaren i konkurs. Konkursförvaltaren gör då aldeles rätt, när han vägrar köparen att få ut kylskåpet. Köparens enda tröst är att han i konkursen kan bevaka en fordran, som motsvarar hans förskottsbetalning. Eftersom en sådan fordran inte är förenad med förmånsrätt, får köparen högst en mycket låg procentuell utdelning; i normalfallet får han troligen inte ut något alls. På likartat sätt går det, om säljaren blir föremål för utmätning innan köparen hämtar egendomen.

Exemplet kan mångfaldigas. Det finns åtskilliga situationer, då det framstår som helt naturligt att en köpare betalar varan utan att omedelbart ta den med sig: En familj beställer nya möbler inför en förestående flyttning. Någon vill skaffa sig en päls på sommaren, då realisationer ofta förekommer, och låter säljaren kylförvara den till vintern. Den som ropar in ett större föremål på en auktion har inte alltid möjlighet att ordna transport omedelbart. Vintertid kan en båtköpare inte sjösätta sin nyförvärvade båt, varför den blir kvar på säljarens varv till våren.

I industriella och andra kommersiella sammanhang är förskottsbetalningar mycket vanliga. Särskilt gäller det, om säljaren skall specialtillverka det beställda. Det är då ofta nödvändigt att finansieringen av produktionen åtminstone delvis ordnas genom periodvisa betalningar. Alternativet är att

säljaren lånevägen skaffar medel, vilket av lätt insedda skäl fördyrar framställningen.

En köpare som lämnar kvar det förvärvade är alltså inte skyddad mot säljarens fordringsägare ens om han helt betalt det köpta. Denna reglering tycks oss strida mot det allmänna rättsmedvetandet. För en lekman framstår det som om den förvärvade äganderätten går förlorad till förmån för andra, som inte träffat något avtal med säljaren om just denna sak. I praktiken tillfaller värdet förmånsberättigade borgenärer, i första hand den som har företagshypotek i säljarens näringsverksamhet och därefter staten med dess allmänna förmånsrätt för skatter och avgifter. Det är inte lätt att förklara en sådan rättsregel för den enskilde, som gått miste om ett stundom avsevärt sparkapital, eller för den näringsidkare, som kanske själv kommer på obestånd genom att hans betalning blir värdelös.

Som sännts inledningsvis har frågan om en köpares sakrättsliga skydd mot säljarens borgenärer fått sin lösning genom att domstolspraxis utvecklats i nu skisserad riktning. Det finns emellertid viss lagstiftning i frågan. Den viktigaste författningsbestämmelsen på området är den s. k. lösöreköpslagen (1845:50 s. 1), som i sammanhanget skall tolkas motsatsvis. Den innebär nämligen, att den som vill freda inköpt men kvarlämnat gods från säljarens fordringsägare måste låta registrera förvärvet vid domstol.

Detta omständliga förfarande saknar i dag praktisk betydelse. Inte ens hos jurister verkar lagen ihåkommen, eftersom det endast förekommer något tiotal sådana lösöreköpsregistreringar årligen. Lagens tillkomsthistoria och tidiga tillämpning visar, att den inte var avsedd för de rena omsättningsköp, som avses med denna motion. I stället utgjorde den ett förbud mot dolda pantsättningar, s. k. säkerhetsöverlåtelser, som hade blivit vanliga under det tidiga 1800-talets ekonomiska orostider. Det är först genom ett antal avgöranden av högsta domstolen i mitten på 1920-talet, som man med säkerhet kan konstatera, att även köp i verkligt omsättningssyfte krävde en faktisk besittningsförändring. Beträffande löpande skuldebrev lagfästes ett sådant traditionskrav genom 22 § lagen (1936:81) om skuldebrev. På lösöresidan framlade lagberedning (SOU 1974:55) ett förslag om författningsreglering av gällande praxis. Detta remissbehandlades men har inte lett till lagstiftning (avskrivet genom regeringsbeslut den 15 januari 1981). Högsta domstolen har på senare tid stadfäst traditionskravet i ett fall om en kvarlämnad husvagn (Nytt Juridiskt Arkiv 1975 s. 635, ej enhälligt). Samtidigt kan konstateras, att domstolen inte varit helt främmande för en modifiering av den stränga regleringen. Genom ett avgörande 1985 (Nytt Juridiskt Arkiv 1985 s. 159) har fastslagits, att köp vid exekutiv försäljning inte kräver besittningsövergång för att bli sakrättsligt skyddat.

En blick på utländska rättsordningar ger vid handen, att ingen västerländsk stat tillämpar ett så oryggligt krav på fysisk förflyttning av köpgods som Sverige. Redan detta förhållande är ägnat att inge betänkligheter om det rimliga i den svenska rättens lösning. Det har i den juridiska litteraturen och i några domsmotiveringar sagts, att den svenska regleringen är en förutsättning för att illojala gäldenärer inte drar undan egendom från sina fordringsägare genom lögnaktiga påståenden om skedda försäljningar. Det skulle vidare vara en stor fördel med ett uniformt traditionskrav, genom att man

inte behöver göra någon skillnad mellan förutsättningarna för sakrättsligt skydd vid köp, säkerhetsöverlåtelse och handpantsetting. Dessa argument förekommer knappast alls utomlands.

I en 1985 framlagd doktorsavhandling, "Traditionsprincipen", har docenten Ulf Göranson vid juridiska fakulteten i Uppsala ingående behandlat traditionskravet vid omsättningsköp. Han har även belyst dess historiska framväxt i Sverige och gjort jämförelser med en rad utländska rättssystem. Han ställer sig, som det synes oss, på goda grunder kritisk till den svenska lösningen.

Kravet på att en köpare alltid måste ta saken till sig för att inte behöva konkurrera med andra fordringsägare till säljaren tycks oss i dag både otidsenligt och orättvist. Inte minst när det gäller konsumenter, som i så många andra sammanhang skyddats av tvingande lagstiftning, kan de nuvarande reglerna leda till stora och oväntade rättsförluster. Frågan borde därför underkastas en allsidig utredning.

Hemställan

Med anledning av det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en snar översyn av de sakrättsliga reglerna om köparens skydd mot säljarens borgenärer.

Stockholm den 14 januari 1987

Anders Björck (m)